

dva hlasy, ne jen jeden, a že je u nich vojenský oddíl zvaný pitanský, jaký ve skutečnosti nikdy neexistoval. Tak málo práce si mnozí dávají s hledáním pravdy a raději se obracují k tomu, co je na dosah ruky.

21 Nedopustil by se chyby ten, kdo by na základě uvedených svědeckv stejné chápal události, jež jsem vyložil, a kdo by nevěřil víc básníkům, kteří je oslavují a přehnaně přikrašlují, ani dějepiscům, kteří o nich vypravují spíš tak, aby se zavděčili posluchačům, než aby řekli pravdu — vždyť ony události nelze dokázat a většina z nich se během doby stala součástí mýtu do té míry, že jim nelze věřit —, a kdo by uznal, že jsem o těch událostech zjistil pravdu na základě nejbezpečnějších údajů, pokud to je u něčeho tak dávného vůbec možné. /2/ Abych se však vrátil k této válce: třebaže lidé považují za největší vždy tu válku, na níž mají účast, ale když se skončí, obdivují víc to, co je dávné, pouhý pohled na činy samé prozradí, že tato válka je větší než všechny předcházející.

22 Co se týče řečí, které proslovili jedni i druzí, jednak když se chystali do války, jednak během ní, bylo pro mne těžké zapamatovat si přesné znění těch, které jsem sám slyšel, a bylo to těžké i pro ty, kteří mi podávali zprávu o jiných, pronesených někde jinde; vyjádřil jsem to, co jsem si myslil, že nejspíš každý jednotlivec mluvil, aby se to v té které situaci hodilo, a držel jsem se při tom co nejvěrněji základního smyslu skutečně pronesených řečí.

/2/ O akcích, k nimž došlo během této války, jsem nepovažoval za vhodné psát to, co jsem se dověděl od prvního, s kým jsem se setkal, ani jak jsem si to já představoval, ale vypravoval jsem o těch, při nichž jsem sám byl, a o těch, o nichž jsem získal co nejprěsnější zprávy od jiných. /3/ Vyhlédávání nebylo lehké, neboť ti, kteří se jednotlivých akcí zúčastnili, neřkali totéž o týchž věcech, ale mluvili podle toho, jak byli nakloněni jedné nebo druhé straně nebo jak jim sloužila paměť. /4/ Možná že se má práce postrádající bájeví prvek bude zdát na poslech méně líbivá, avšak jestliže ten, kdo bude chtít získat spolehlivé poznání událostí minulých i budoucích — a ty se, jako všechny lidské věci, s nimi

shodují nebo se jim podobají —, shledá moje dílo vyhovujícím, úplně to postačí. Bylo složeno víc proto, aby bylo majetkem na věčné časy, než krasořečnickým kouskem určeným k jednorázovému poslechu.

23 Z dřívějších událostí největší byla válka s Persany, a přece i v této došlo k rychlému rozhodnutí ve dvou bitvách námořních a ve dvou pozemních. Naproti tomu trvání této války se značně protáhlo a v jejím průběhu postihly Řecko takové strasti jako nikdy jindy ve stejném časovém údobí. /2/ Nikdy nebylo dobyto a zničeno tolik měst, ať už barbary, nebo ve vzájemných bojích (některá z nich po dobytí dokonce změnila obyvatelstvo), nikdy nebylo tolik lidí vyhnáno z vlasti nebo povražďeno, a to jednak v důsledku válečných akcí, jednak v souvislosti s vnitřními rozbroji. /3/ I takové úkazy, o nichž se dříve slyšelo vypravovat, které však jen zřídka byly pozorovány ve skutečnosti, tenkrát přestaly být nepravděpodobné: velmi silná zemětřesení, která postihla rozsáhlé oblasti, zatmění Slunce, k nimž docházelo častěji než v minulosti, pokud lidská paměť sahá, velká sucha v některých krajích a hlad jako jejich důsledek a konečně mor, který způsobil nemalé škody a vyhubil velkou část lidstva. To všechno na jedinou postihlo Řecko současně s touto válkou.

/4/ Začali ji Athénané a Peloponésané zrušením smlouvy o třicetiletém míru, kterou uzavřeli po dobytí Euboje. /5/ Před vyhlášením jejího průběhu jsem se dal do psaní o příčinách této roztržky a o jejích sporech, aby nikdo nemusil jednou pátrat po tom, z čeho taková válka mezi Řeky vznikla. /6/ Za nejpravdivější důvod, i když se o něm nejméně mluví, považuji vzrůst athénské moci, který vyvolal u Lakedaimoňanů takové obavy, že je dohnaly k válce. Důvody, které jedna i druhá strana veřejně uváděla pro zrušení smlouvy a za počítí války, byly tyto.

24 Epidamnus je město, které má po pravé ruce ten, kdo vplouvá do Iónského moře. V jeho okolí sídlí Taulantiové, barbaři z kmene Ilyrů. /2/ Toto město založili Kerkyřané, zakladatelem byl Falios, syn Eratokleidův, rodem Korintan, odvozujičt svůj původ od Héraklea, podle starého zvyku povolány z metropole. Spolu s Kerkyřany měli na založení

spojeneckou smlouvu a platíci jim poplatky a že přišli a po boku Poteidajských otevřeně s Athéňany válčili. Avšak válka tím ještě nezačala, stále ještě trvalo příměří, protože Korintané toto všechno dělali na vlastní pěst.

67 Během obléhání Poteidaie nezůstali Korintané nečinní, vždyť uvnitř byli jejich občané, a pak se také báli o osud toho města. Svolali okamžitě do Sparty spojence, a když tam přišli, mocným hlasem obviňovali Athéňany, že porušili smlouvu o příměří a že se dopustili bezpráví na Peloponésu. /2/ Aiginiáné tam sice ze strachu před Athéňany své zástupce neposlali, potají však spolu s Korintany horlivě podnikovali k válce a říkali, že nesmějí žít podle svých zákonů, jak jim smlouvy zaručují. /3/ Lakedaimoňané pozvali také ty spojence, kteří by mohli uvést ještě nějakou jinou křivdu utrpěnou od Athéňanů, svolali své pravidelné shromáždění a dali slovo vyslancům. /4/ Jeden po druhém vystupoval a přednášel své stížnosti, i Megarčané, a ti mezi jinými důvody k nespokojenosti, rozhodně ne nepatrnými, uváděli především to, že se jim v rozporu se smlouvami brání přistávat v přístavech pod athénskou svrchovaností a obchodovat v Atice. /5/ Jako poslední vystoupili Korintané — nechali nejdřív ostatní, aby rozdráždili Lakedaimoňany, a sami pak pronesli takovouto řeč:

68 „Lakedaimoňané, vaše poctivost ve veřejném i soukromém životě způsobuje, že jste méně důvěřiví k nám ostatním, jestliže vám něco říkáme. V důsledku toho jste sice rozvázní, ale jste méně zkušeni, pokud jde o to, co se děje mimo vaši zem. /2/ Často jsme vám přece předpovídali, jaké škody by nám Athéňané mohli způsobit, vy jste se však nikdy nedali poučit o tom, na co jsme vás upozorňovali, ale spíš jste podzírali ty, kteří to říkali, že to říkají z osobních důvodů. Proto jste sezvali zde přítomné spojence teprve tenkrát, když už křivdu snáštíme, ne před ní; my máme mezi nimi největší právo mluvit vzhledem k tomu, že můžeme přednést nejzávažnější stížnosti, protože nás Athéňané urážejí a vy se o nás nestaráte.

/3/ Kdyby Athéňané někde Řecku ubližovali potají, potřebovali byste jako věci neznalí bližšího vysvětlení; k čemu

však dlouhé řečnění teď, když vidíte, že jedny zotročili a usilují o svobodu druhých, a to především našich spojenců, a že se už dávno předem připravovali pro případ, že by byli vojensky napadeni? /4/ Vždyť by nám jinak nebyli vzali Kerkyru násilím a nedrželi ji ve své moci a neobléhali by Poteidaie; z těchto dvou míst je jedno, Poteidaia, nejpříhodnější k vykořisťování končin na thráckém pobřeží, druhé, Kerkyra, by Peloponésanům poskytlo největší loďstvo.

69 A za to všechno můžete vy, především proto, že jste dovolili, aby po perských válkách opevnili své město a později postavili ony dlouhé zdi, a tak nepřetržitě až do dnešních dob připravují o svobodu nejen ty, které zotročili, ale teď už i vaše spojence. Ano, je to vaše vina, neboť pravým viníkem není ten, kdo zotročil, ale ten, kdo tomu mohl zabránit a nečinil to, i kdyby byla oceňována jeho ctinost jako zachránce Řecka.

/2/ Jen s obtížemi jsme se teď shromáždili, a to ještě není jasné řečeno, oč jde. Nemí třeba pokračovat v úvahách, zda utrpíme bezpráví, ale jak se před ním uchránit. Oni jsou již rozhodnutí a jednají a bez váhání napadají nás, kteří jsme se ještě k ničemu nerozhodli. /3/ My víme, jakou cestou a jak krok za krokem postupují Athéňané proti svým sousedům. Dokud si myslí, že je ve své nevířimavosti nepozorujete, jsou méně odvášní, když však poznají, že o tom víte, ale nevíšimáte si toho, zesílí svůj nátlak. /4/ Vy jedním ze všech Řeků, Lakedaimoňané, zůstáváte totiž nečinní a bráníte se ne použitím síly, ale stálým chťením, vy jediní nepotlačujete vzrůst nepřátelské moci v začátku, ale až se zdvojnásobí. /5/ A to se o vás říkalo, že je na vás spolehnout! Ukázalo se však, že skutečnost zůstala za vaší pověstí. My sami víme, že Peršané přišli od hranic země až k Peloponésu, dřív než jste se náležitě připravili k jejich odražení, a nyní se nestaráte o Athéňany, kteří nejsou daleko, jako byli Peršané, ale blízko. Místo abyste na ně sami udeřili, raději se chcete proti nim bránit, až oni udeří na vás, a svěřit se nejistému štěstí v zápase s mnohem mocnějšími, ačkoli víte, že i barbary postihl neúspěch většinou následkem jejich vlastních chyb i že nad Athéňany jsme už často zvítězili spíš díky jejich vlastním chybám než vašemu zákroku. Naděje skládané ve vás už lec-

koho zničily, když nebyl připraven, protože spoléhal na vás. /6/ A nikdo z vás ať v tom, co říkáme, nehledá nepřátelství, ale výtku: výtku je určena přátelům, kteří udělali chybu, žaloba nepřátelům, kteří se dopustili bezpráví.

70 Kromě toho má-li někdy právo kárat souseda, jsme to myslím my, zvláště když jsou tu pro nás velké věci ve hře, věci, které, jak se nám zdá, neberete v úvahu, stejně tak jako se nám zdá, že jste nikdy nepřemýšleli o tom, jací jsou Athéňané, s nimiž se budete musit urkat, a o kolik jsou jim něž vy, vlastně že jsou jiní ve všem všudy. /2/ Oni jsou totiž tvůrci novot, rychlí ve vymýšlení i v uskutečňování toho, co si vymýšlí; vy jen uchovávejte to, co máte, na nic nového nepřijdete, a když dojde k činu, nevykonáte ani to, co je nutné. /3/ Jejich odvaha je také větší, než jejich možnosti dovolují, jdou do nebezpečí, aniž o něm uvažují, a neztrácejí naději ve vážných chvílích, kdežto vašim povahovým rysem je dělat méně, než je ve vašich silách, nevěřit ani těm nejspolehlivějším výpočtům a být přesvědčeni, že nikdy nevyváznete z potíží. /4/ Kromě toho oni jsou rozhodní, kdežto vy jste váhaví, oni rádi cestují, kdežto vy se nehnete z domova, neboť oni věří, že mohou něco získat vzdálením z vlasti, kdežto vy se bojíte, že podniknete-li něco, ztratíte i to, co máte. /5/ Svě vítězství dokáží využít, jak nejvíc je to možné, porážkou se nedají ani trochu ubít. /6/ A ještě něco: obětují svá těla pro stát, jako by ani jejich nebyla, a mysl, svůj nejvlastnější majetek, používají vždy, když je třeba něco pro ni udělat. /7/ Jestliže se jim nepodaří uskutečnit své plány, domnívají se, že přišli o něco, co už jim patřilo, jestliže něco získají nějakým podnikáním, považují to za nepatrné ve srovnání s tím, co očekávají v budoucnosti, a jestliže při některém pokusu nemají úspěch, vynahradí si škodu nadějí na něco jiného. U nich jediných doufat v to, co si usmyslili, a už to mít je jedno a totéž, neboť svá rozhodnutí plní bez otálení. /8/ A tak se ve všech těchto činnostech po celý svůj život lopotí a namáhají a vystavují nebezpečí a velmi málo si užijí to, co mají, protože stále jen něco získávají, za svátek považují jen děláním toho, co se má dělat, a za větší neštěstí nežimný klid než namáhavou činnost. /9/ A tak kdybychom to chtěli

shrnout a říkli, že se narodili proto, aby sami neměli klid a aby ho nedopřáli ostatním lidem, měli bychom pravdu.

71 Takové město stojí proti vám, Lakedaimončané, a vy váháte a nevěříte, že nejdříve vydrží mír těm, kteří sice při svých vojenských přípravách neporušují právo, ale přitom jasně dávají najevo, že neustoupí, jestliže jim někdo ublíží; vy dodržíte spravedlnost proto, abyste neubližovali druhým a sami abyste neutrpěli škodu, kdybyste se bránili. /2/ Těžko byste mohli takto žít, i kdybyste sousedili se státem vám podobným. Nyní však, jak už jsme vám vysvětlili před chvílí, jsou vaše zásady ve srovnání s jejich zásadami zastaralé. /3/ Vždy nevyhnutelně vítězí, co je nové, tak jako v technice. Jestliže nějaké město žije v klidu, jsou nejlepší zvyky němání, když je však nuceno stále něčemu čelit, jsou nutná i četná postupná zlepšení. Proto také Athéňané díky svým bohatým zkušenostem zavedli víc novot než vy.

/4/ V této chvíli byste však už měli se svou váhavostí skončit. Teď přijďte na pomoc ostatním i obyvatelům Poteidaje, jak jste to slíbili, tím, že rychle vpadnete do Atiky, abyste lidi, kteří jsou vašimi přáteli a příbuznými, nenechali napospas nejhorším nepřátelům a abyste nás ncdonutili hledat v zoufalství jiné spojení. /5/ Neučinili bychom tím nic proti právu ani před bohy chránícími přísahu ani před lidmi, kteří mají zdravý rozum, protože smlouvu neporušuje ten, kdo jde k jiným, když byl opuštěn, nýbrž ten, kdo nepomohl tomu, kdo přisahal spolu s ním. /6/ Budete-li chtít být horliví, zůstaneme s vámi, protože bychom nejednali čestně, když bychom přecházeli k jiným, a ani bychom nenašli jiné, kteří by nám byli svými mravy bližší. /7/ Dobře se v této věci rozhodněte a snažte se, aby se Peloponnesos pod vašim vedením nestal slabší, než jaký vám jej vaši otcové odevzdali.“

72 Tak přibližně promluvil Korintčané.

Ve Spartě byli právě athéňští vyslanci, kteří tam už předtím přišli kvůli jiným věcem, a když slyšeli o těch řečech, usoudili, že musí předstoupit před Lakedaimončany -- ne proto, aby se ospravedlňovali ze stížností, které jednotlivá města přednesla, ale aby obecně upozornili na to, že se Sparta nesmí rozhodovat unáhleně, ale že celá věc vyžaduje delší

zkoumání. Kromě toho chtěli ukázat, jaká je moc jejich města, a připomenout starším to, co věděli, a mladším objasnit, co neznali. Domnívali se, že se po jejich slovech spartský sněm přikloní spíš k míru než k válce. /2/ Předstoupili tedy před Lakedaimoňany a řekli, že i oni by chtěli něco říci sněmu, jestliže tomu nic nebrání. Lakedaimoňané je vyzvali, aby vystoupili, a Athéňané předstoupili a řekli zhruba toto. /3/ „Úkolem našeho poselstva nebylo přít se s vašimi společníky, ale vyřídít to, kvůli čemu nás sem naše obec poslala. Když jsme však slyšeli, že na nás byly s velkým křikem vzneseny četné stížnosti, předstoupili jsme ne proto, abychom odpověděli na žaloby měst (vždyť ani naše řeči, ani jejich by ve vás nemohly najít své soudce), ale proto, abyste se v tak závažných otázkách nedali jen tak snadno přemluvit svými spojenci a nedošli k špatnému rozhodnutí, a současně jsme vám také chtěli objasnit, jak je to se všemi těmi povídačkami, které se o nás šíří: že to, co jsme získali, není v našem držení neprávem a že naše město je hodné úcty.“

/2/ Nač mluvit o pradávných věcech, při nichž se lze odvolat jen na to, že o nich člověk slyšel, ne na to, že je posluchači mohli vidět? Ale o perských válkách a o událostech, které znáte z osobní zkušenosti, je nutné mluvit, i kdyby vám to mělo být nepřijemné, protože se to stále znova a znova připomíná. Vždyť když jsme se toho tenkrát zúčastnili, nebezpečí, s nímž to bylo spojeno, bylo vyváženo obecným prospěchem, na němž jste se i vy podíleli, a proto nechtě nám není zcela znemožněno promluvit o tom, může-li nám to být užitečné. /3/ Nebudeme o tom mluvit, abychom se omlouvali, ale spíš abychom vám dokázali a objasnili, s jakým státem se budete muset měřit, jestliže se nerozhodnete správně. /4/ Tvrďte, že u Marathónu jsme byli jediní, kdo podstoupil nebezpečí na obranu Řecka proti barbarovi, a když přišel podruhé, tu protože jsme nebyli schopni bránit se na zemi, s veškerým obyvatelstvem jsme nasedli na lodě a ve spolku s jinými jsme bojovali na moři u Salaminů. A právě to mu zabránilo plout od města k městu a plenit Peloponnésos, protože jinak by si tato města nemohla proti tak početnému loďstvu vzájemně pomáhat. /5/ On sám o tom podal nepřesvědčivější svě-

dectví: když bylo jeho loďstvo poraženo, v rychlosti se s většinou vojska dal na ústup, protože už nepovažoval svou moc za stejné sílnou.

74 Když tedy tato bitva měla takový průběh a když se zřetelně ukázalo, že osud Řeků je závislý na lodích, my jsme k tomu poskytli tři nejdůležitější věci: největší počet lodí, nejschopnějšího vojevůdce a neúnavný zápal, totiž skoro dvě třetiny z celkového počtu kolem čtyř set lodí a jako velitele Themistoklea, jenž má největší zásluhu na tom, že byla bitva svedena v úžině; je zcela zřejmé, že právě to zachránilo všechno, a vy sami jste tomuto muži prokázali větší čest než kterémukoli jinému cizinci, který k vám přišel. /2/ A konečně pokud jde o bojový zápal, ten nás vedl k činům daleko nejobdivnějších. Vždyť když nám nikdo nepřišel na pomoc na pevné zemi, protože všichni ostatní až k našim hranicím už byli zotročeni, považovali jsme za svou povinnost odejít ze svého města, vystavit svůj majetek zkáze a ani tak nepouští společnou věc zbylých spojenců a nepřipravit je o svou oporu tím, že bychom se rozptýlili, ale nalodit se a pustit se do nebezpečného zápasu bez hněvu na vás, že jste nám dříve nepomohli. /3/ A tak tvrdíme, že prospěch, který vy jste měli z nás, nebyl menší než prospěch, který my jsme měli z vás. Vy jste přece přišli na pomoc z měst obydlených, přišli jste rozhodnutí bydlet v nich i nadále a přišli jste teprve tenkrát, když jste měli větší strach sami o sebe než o nás (vždyť dokud jsme byli v potádku, ani jste se neukázali). Naproti tomu my jsme se vypravili z města, které už neexistovalo, a šli jsme do boje za město, jehož obnova se opírala o slabou naději, a spojení s vámi přispělo jsme svým podílem k vaší záchraně, když jsme zachraňovali sebe samé.

/4/ Kdybychom se však byli dříve poddali Peršanům ze strachu o svou zem, jako to učinili jiní, nebo kdybychom se byli později pokládali za ztracené a nenašli odvalu vstoupit na lodě, bylo by pro vás bývalo zcela neuzitečné pouštět se do boje na moři, protože jste neměli dostatek válečných lodí, ale vše by se bylo vyvíjelo pro perského krále bez překážek tak, jak si to přál.

75 Zasloužíme si, Lakedaimoňané, i za svůj tehdejší zápal

i za moudré rozhodnutí, aby nás ostatní Řekové tak strašně nenáviděli kvůli naší vládě? /2/ Vždyť jsme ji nezískali násilím, ale proto, že vy jste nebyli ochotni pokračovat v boji proti pozůstatkům barbarského vojska a že spojenci přišli za námi a sami nás žádali, abychom se jim postavili v čelo. /3/ Tím jsme byli donuceni vystupňovat svou moc na nynější míru, puzení především strachem, dále ctižádostí a konečně i ohledem na vlastní prospěch. Když nás pak mnozí nenáviděli a někteří dokonce odpadli a musili být znova podrobeni, když nadto vy už jste nám nebyli tak přátelsky nakloněni jako dřív, ale podezírali jste nás a vyhledávali jste spory, nedžalo se nám už bezpečně postupovat s menší přisností, vždyť by mohlo docházet i k přebíhání na vaši stranu. /5/ Nikomu nelze mít za zlé, jestliže se stará o své zájmy, jak nejlépe může, když jde o nejvážnější nebezpečí.

76 Vy si přece také, Lakedaimoňané, zajišťujete vedoucí postavení mezi městy na Peloponésu tak, že jste jim dali takovou ústavu, jaká vám vyhovuje. A kdybyste si byli tenkrát udrželi vedení až do konce a přivolali na sebe nenávisť jako my, byli byste se, to víme dobře, stali svým spojencům obtížní stejně jako my a byli byste nuceni buď je ovládat silnou rukou, nebo se sami ocitnout v nebezpečí. /2/ Tak jsme se ani my nechovali podivně nebo jinak než ostatní lidé, jestliže jsme přijali nabízené vedoucí postavení a nevzdali jsme se ho, když nás ovládly tři důvody nejsilnější, totiž ctižádost, strach a prospěch. Nejsme ani první, kdo si tak počíná, ale stále víáme, že toho jsme hodni, a i vám se to zdálo až do té doby, kdy jste si rozvázali, co je pro vás výhodné, a teď se odvoláváte na spravedlnost. Té nedal ještě nikdy nikdo přednost, když se mu naskytla příležitost získat něco násilím, a nenechal se jí odvrátit od rozmnožení svého majetku. /3/ Jsou také hodni chvály ti, kteří si bez ohledu na přirozený lidský sklon k vládnutí počínají spravedlivěji, než by mohli vzhledem k své moci. /4/ My si myslíme, že kdyby jiní byli na našem místě, ukázalo by se nejlíp, jak velká je naše umírněnost; nám proti tomu naše umírněnost přinesla, ač je to nepochopitelné, spíš špatnou pověst než chválu.

77 A třebaže jsme ve přích se spojenci týkajících se obchodních smluv znevýhodnění, třebaže v takových přích zavádíme i u nás soudní řízení podle stejných zákonů, přece máme pověst sudičů. /2/ A nikdo z nich neuvaží, proč se nic takového nevytýká těm, kteří vládnou někde jinde a jsou k svým poddaným méně umírnění než my. Nepotřebují totiž chodit k soudu ti, kteří mají možnost použít násilí. /3/ Oni jsou však zvyklí jednat s námi jako rovný s rovným, a tak jestliže jsou nějakým našim rozhodnutím nebo použitím moci vyplývajícím z našeho mocenského postavení seberní zkrácení v něčem, co považují za své právo, nejsou nám vděční za to, že jsme je nepřipravili o víc, nýbrž nesou toto rozdílné zacházení hůř, než kdybychom hned od začátku odložili stranou zákony a nezastřené je vykořisťovali. V takovém případě by ani oni neprotestovali a uznávali by, že je v pořádku, aby slabší ustupoval silnějšímu. /4/ Jak se zdá, lidé se hněvají víc tenkrát, když utrpí bezpráví, než když utrpí násilí. V prvním případě soudí, že je připravuje o jejich právo někdo, kdo jim je roven, kdežto v druhém případě, že jsou obětí násilí ze strany mocnějšího. /5/ Pod perskou nadvládou se měli například mnohem hůř než teď, a snaželi to, zatímco naše vláda se jim zdá tvrdá; je to přirozené, neboť přítomný stav je pro poddané vždy tíživý. /6/ Jedno je jisté: kdybyste zničili naši moc a sami se dostali do čela, rychle byste přišli o náklonnost, k níž vám nyní pomohl strach z nás, máte-li dosud stejné zásady, jako když jste byli krátký čas vedoucí mocí ve válce proti Peršanům. Zvyklosti běžné u vás přijde jinam, než řídí se ani jimi, ani těmi, které uznává ostatní Řecko.

78 Neukvapte se tedy při rozhodování, vždyť nejde o věci malé důležitosti, a hleďte, ať se ovlivnění cizími názory a stížnostmi nezaplete do potíží, které by postihly jen vás. Rozvažte si dřív, než se ocitnete ve válce, jak těžko lze vypočítat její výsledek. /2/ Jestliže se protahuje, hraje v ní obvykle hlavní úlohu štěstí, to je stejně daleko od nás i od vás, takže není jasné, jak vše dopadne. /3/ Když jdou lidé do války, pusť se nejprve do toho, co by se mělo dělat později, to jest do činnosti, a teprve když je postihne něco zlého, začínají

uvažovat. /4/ My jsme ještě do žádného takového omylu neupadli, a jak vidíme, vy také ne, a proto vám říkáme toto: dokud je pro obě strany možná volba moudrého rozhodnutí, nerušte smlouvy a nepřekračujte příslahy, ale řešte sporné případy smírním řízením, zákonnou cestou, jak to určuje dohoda. V opačném případě se budeme dovolávat bohů chrámských příslahy jako svědků a vynasnažíme se odrazit váš útok prostředky, které nám ukazujete.“

79 Tak asi mluvili Athéňané. Když Lakedaimonané vyslechli stížnosti spojenců na Athéňany a řeč Athéňanů, poslali všechny pryč a radili se mezi sebou o současně situaci. /2/ Názor většiny se shodoval na tom, že se Athéňané provinili a že je třeba rychle vstoupit do války. Pak vystoupil jejich král Archidamos, který měl pověst rozvážného a opatrného člověka, a takto promluvil.

80 „Já sám jsem už získal zkušenosti v mnoha válkách, Lakedaimonané, a vidím, že je to stejné u těch mezi vámi, kteří jsou se mnou stejně staří, takže nikdo po ní nebude toužit z nezájemnosti, jak se to mnoha lidem stává, a nebude ji považovat za něco dobrého a bezpečného. /2/ Při rozumném rozvážení zjistíte, že válka, o níž se nyní radíte, by rozhodně nebyla bezvýznamná. /3/ Peloponnesanům a nejbližšími soudům se silou vyrovnáme a jsme schopni dorazit v krátké době na kterékoli místo. Avšak proti lidem, jejichž země je daleko a kteří jsou navíc velmi zkoušenými námořníci a i ve všem ostatním jsou dokonale připraveni, ať se to týká bohatství, a to jak soukromého, tak státního, loďstva, koní, zbraní, počtu lidí (tolik obyvatel nemá žádná jiná země v Řecku), kteří mají kromě toho mnoho spojenců platících poplatky, jak bychom měli opřít svou naději, abychom nepřipraveni na ně záútočili? /4/ Snad o loďstvo? Ale my jsme slabší. Budeme-li se cvičit a připravovat, abychom se jim mohli postavit, uplyne čas. Tedy snad o peníze? Avšak v tomto ohledu jsme za nimi ještě víc pozadu a nemáme je ani v státní pokladně, ani by nebylo snadné dát je dohromady ze soukromého majetku.

81 Někomu by možná dodalo odvahu pomyšlení, že je převyšujeme počtem ozbrojených sil, takže můžeme vpadat do

jejich země a plnit ji. /2/ Avšak oni mají pod svou vládou mnoho jiné země a po moři si dovezou, co potřebují. /3/ Pokud jsme-li se odvěst od nich jejich spojení, i na pomoc pro ně budeme potřebovat lodí, protože to jsou většími ostrované. /4/ Jak tedy povedeme válku? Nebudeme-li silnější lodstvem nebo nepřipravíme-li je o jejich příjmy, z nichž své loďstvo vydrží, utrpíme ve většině případů porážku. /5/ A v takovém stavu nebudeme už ani moci uzavřít čestný mír, zvláště když vzbudíme zdánlivě, že spíš my jsme začali nepřátelství. /6/ Nenechme se unést nadějí, že válka brzy skončí, jestliže zpusťme jejich zemi. Spíš se bojím, abychom ji neodkázali ještě našim synům, do té míry je pravděpodobné, že Athéňané ve své hrdosti ani nebudou otroky své půdy, ani se nenechají srazit k zemi válkou, jako by byli nezkušení.

82 Má slova nejsou však výzvou, abychom dovolili Athéňanům škodit našim spojencům a nevstřímali si toho a abychom neodhalovali, jak proti nám chystají úklady, jen vám říkám, že bychom ještě neměli sahat po zbraních, ale poslat k nim vyslance se stížností, nevyhrožovat příliší válkou, dát však najevo, že neustoupíme, a zatím se připravovat tím, že budeme shánět spojence jak mezi Řeky, tak i mezi barbary, zda bychom si nemohli odněkud opatřit posilu, ať už by to bylo loďstvo, nebo peníze. Nelze vycítat lidem, kteří jsou ohroženi, tak jako my od Athéňanů, jestliže se zachraňují nejen s pomocí Řeků, ale i barbarů. Současně bychom měli dávat do pořádku i domácí přípravu. /2/ Jestliže vyslyší něco z toho, co jim naši vyslanci vyřídí, tím líp, v opačném případě po dvou třech letech zaútočíme na ně lépe připraveni, uznáme-li to za vhodné.

/3/ Možná, že až uvidí naše přípravy a uslyší řeči s nimi se shodující, spíš ustoupí, dokud budou mít ještě svou zemi netknutou a dokud se jejich rozhodnutí bude týkat majetku ještě existujícího, ještě nezničeného.

/4/ Nesmíte si myslit, že jejich země je pro nás něčím jiným než zástavou, tím cennější, čím lépe je obdělána. Musíme ji šetřit, co nejdéle to bude možné, abychom je nedohnali k zoufalství a neměli s nimi pak tím větší práci. /5/ Vždyť jestliže podhlceni stížnostmi spojenců zpusťme nepřipraveni jejich

krajinu, dejte pozor, abychom tím nepřivedli Peloponnésos do hanby a nesnáze ještě větší. /6/ Je možné učinit zadost stížnostem měst i soukromých občanů, avšak jakmile se jednou z důvodů, které se netýkají všech, všichni pustíme do války, jejíž konec není možno znát, nebude snadné se ctí ji ukončit.

83 Nikdo nesmí pokládat za zbabělost, jestliže okamžitě nezaútočíme na osamocenou obec, ačkoli je nás mnoho. /2/ I oni mají spojení, ne méně než my, a ti jim platí poplatky, a výsledek války nezáleží tolik na zbraních jako na penězích, které teprve dodávají zbraním užitečnost, zvláště když suchozemská mocnost válčí s námořní. /3/ Začneme si je tedy opatřovat a nenecháme se dřív strhnout řečmi spojenců; my budeme přejímat největší část zodpovědnosti za výsledek, ať dobrý, nebo špatný, musíme tedy v klidu předem zvážit důsledky svého jednání.

84 A pokud jde o pomalost a váhavost, kterou u nás nejvíce kárají, za ty se nestydte. Kdybyste pospíchali, skončili byste později, protože byste se pustili do díla nepřipraveni, a k tomu žijeme ve státech po všechny časy svobodně a přeslavně.

/2/ Tento náš přístup k věcem je vlastně výrazem moudré rozvážnosti; díky tomu my jediní nezpychneme ve chvílích úspěchu a méně než jiní se poddáváme ranám osudu; když nás někdo chválí a lichotkami nás chce podnítit k nebezpečným podnikům, které jsou v rozporu s naším přesvědčením, nenecháme se svěst radostí z pochvaly, a když nás někdo pochvaluje výčitkami, nedovolíme, aby zlost ovlivnila naše rozhodování. /3/ Díky své rozvážnosti jsme bojovná a obezřelá, bojovní proto, že smysl pro čest je velmi blízký studu, obezřelí proto, že jsme vychovávání příliš přísně, než abychom je z nerozumnosti neposlouchali, nejsme příliš zběhlí ve věcech nezájímavých, takže neumíme tupit přípravy nepřátel krásnými slovy a při činu se chovat odlišně, ale domníváme se, že sousedé uvažují podobně jako my a že zásahy osudu se vymykají logickému chápání. /4/ Vždy počítáme s tím, že si naši protivníci dokáží dobře poradit, a podle toho se na ně připravujeme. Svě naději nesmíme opírat o jejich případné chyby, ale o svá vlastní bezpečná opatření učiněná předem. Nesmíme si také myslet, že se jeden člověk od druhého hodně

liší, ale musíme si uvědomit, že silnější je ten, kdo byl vychován v tvrdší škole.

85 Nevzdáváme se těchto zásad, které nám předali naši otcové a kterých se po všechem čas k svému prospěchu držíme, a nerozhodujeme se ve spěchu, v krátké lhůtě jednoho jediného dne o mnoha životech, o mnoha penězích, o mnoha městech a o naší slávě, ale poradme se o tom v klidu. Díky své síle to můžeme udělat spíš než kdo jiný. /2/ Pošlete k Athénánům vyslance kvůli Poteidaji, pošlete je kvůli křivdám, které podle svých slov utrpěli spojenci, zvláště když jsou ochotni podrobit se soudnímu rozhodnutí; proti tomu, kdo se chce podrobit soudu, není správné dříve vystoupit, jako kdyby už byl usvědčen z protiprávního jednání. Současné však připravujte válku. Takové rozhodnutí bude nejlepší a pro vaše protivnky nejobávanější.“

/3/ Tak promluvil Archidamos. Jako poslední vystoupil Stheneleidas, který byl tenkrát jedním z eforů, a mluvil takto.

86 „Tě spouště slova, které tu Athénané pronesli, já nerozumím. Vždyť se tu vychvállili do nebe, ale nikde nepopřeli, že se dopustili bezpráví na našich spojencích a na Peloponnésu. A přitom jestliže si tenkrát proti Peršanům počínali dobře a teď proti nám špatně, zaslouží si dvojnásobný trest, protože se z dobrých stali špatnými. /2/ My jsme však nyní stejně jako tenkrát, a budeme-li rozumní, nedovolíme, aby se ubližovalo našim spojencům, a nebudeme čekat s trestem — jejich útrapy také na sebe nenechají čekat. /3/ Jiní mají mnoho peněz, lodí, koní; my máme dobré spojení, a ty nesmíme vydat Athénánům, ani nesmíme žádat zadostiučinění právním jednáním a slovy, vždyť jim nebylo ublíženo slovy, ale musí být rychle a nasazením všech našich sil pomstěni. /4/ Nikdo nás nemustí poučovat o tom, že si to máme rozvážit, když jsme utrpěli bezpráví, ale spíš to má dlouho rozvažovat ten, kdo má v úmyslu dopustit se bezpráví. /5/ Hlasujte tedy pro válku, Lakedaimoňané, jak je hodné Sparty, a nedopusťte, aby se Athénané stali mocnějšími. Nesmíme zradit své spojení, avšak musíme jít s pomocí boží na ty, kteří se dopouštějí bezpráví.“

87 Po těchto slovech dal Stheneleidas v lakedaimonském

sněmu hlasovat, protože sám byl eforos. /2/ Potom prohlásil, že není schopen rozeznat, které volání je silnější (ve Spartě se totiž hlasuje voláním, ne hlasovacími kaménky), a protože je chtěl víc rozohnit pro válku, až by zjevně ukázali svůj názor, řekl: „Kdo z vás, Lakedaimoňané, soudí, že byla porušena smlouva o příměří a že se Athéňané provinili, nechť odejde na tamto místo,“ a ukázal jim to místo, „a kdo z vás soudí, že tomu tak není, ať jde na druhé místo.“

/3/ Lakedaimoňané povstali a rozešli se, a mnohem víc bylo těch, kteří soudili, že smlouva o příměří byla porušena. /4/ Zavalali zpátky své spojence, řekli, že podle jejich názoru Athéňané jednali protiprávně, že však chtějí svolat všechny spojence a nechat o tom hlasovat, aby započítí války, kdyby se pro ni rozhodli, bylo usneseno na základě společné porady.

/5/ Když to projednali, odešli spojenci domů, a stejně odešli později domů vyslanci Athéňanů, když vyřídili, kvůli čemu sem přišli.

/6/ A toto rozhodnutí sněmu, že byla porušena smlouva o příměří, bylo učiněno ve čtrnáctém roce platnosti smlouvy o třicetiletém míru, uzavřené po válce eubojské.

88 Když se Lakedaimoňané usnesli, že smlouva byla porušena a že je nutné začít válku, nečinili to ani tak proto, že by je přesvědčily řeči spojenců, jako spíš proto, že měli obavy z dalšího vzrůstu athéňské moci, když viděli, že už jim je poddána větší část Řecka.

89 K své velikosti dospěli Athéňané tímto způsobem.

/2/ Když Peršané odtáhli z Evropy, poražení Řeky na moři i na zemi, a když ti, kteří uprchli na lodích k Mýkale, byli zničeni, vrátil se spartský král Leótychides, který u Mýkaly Řekům velel, domů se spojenci z Peloponnésu. Avšak Athéňané a spojenci z Iónie a od Helléspontu, kteří odpadli od perského krále, zůstali u Séstu, který byl v moci Peršanů, a obléhali ho. Na konci zimy se ho zmocnili, když ho barbari opustili, a pak odpulili od Helléspontu každý do svého města.

/3/ Athénská obec po odchodu barbarů z jejich země dala ihned přivést zpět děti a ženy a zbylý majetek z míst, kde je uložili, a chystali se obnovit město a hradby. Z městského opevnění zůstaly totiž stát jen krátké úseky a většina domů

byla zbořena, jen málo se jich zachovalo celých — pouze ty, v nichž se ubytovali perští hodnostáři.

90 Lakedaimoňané se doslechli, co se chystá, a přišli do Athén s poselstvím, jednak proto, že by byli sami ráci viděli, kdyby ani Athény, ani žádná jiné město nemělo hradby, jednak, a to především, že je k tomu pobízeli spojenci, protože měli strach z množství lodí, které dříve Athéňané neměli, a z jejich odvahy osvědčené ve válce s Peršany. /2/ Žádali tedy, aby se Athéňané neopevňovali, ale aby jim spíš pomohli strhnout hradby u všech měst mimo Peloponnésos, pokud je měla. Nedávali najevo své záměry a svá podezření, které chovali k Athéňanům, ale udávali jako důvod, že kdyby znova přišli barbari, nenašli by žádný opěrný bod, odkud by se mohli vydávat na výpravy, jako tentokrát v Thébách. Peloponnésos je prý pro všechny dostatečným útočištěm i základnou k výpadům.

/3/ Avšak Athéňané podle Themistokleovy rady na tato slova Lakedaimoňanů odpovídali, že sami k nim vypraví vyslance, aby jejich návrh projednali, a ihned je propustili. Themistokles je pak vyzval, aby poslal do Sparty co nejdříve jej samotného, ostatní vyslance zvolené spolu s ním aby neposlali hned, ale aby počkali tak dlouho, dokud nepostaví hradbu dostatečně vysokou, aby se mohli bránit z nejnútnejší výšky. Ať se pustí do stavby všichni obyvatelé města, muži, ženy i děti, a ať nešetří žádnou budovu soukromou nebo veřejnou, z níž by mohl být při stavbě nějaký prospěch, ale ať všechny zboří. /4/ Když jim dal tyto pokyny a dodal, že všechno ostatní projedná sám na místě, odešel.

/5/ Po příchodu do Lakedaimonu nešel k úředníkům, ale marnil čas a hledal vytáčky. A kdykoli se ho zeptal některý z úředníků, proč nepřijde do sněmu, tvrdil, že čeká na další vyslance, které něco zdrželo, že však předpokládá, že už brzy přijdou — diví prý se, že tu ještě nejsou.

91 Když to Lakedaimoňané slyšeli, Themistokleovi z přátelství věřili. Když však přišli jim očím svědkové a s určitostí oznamovali, že se hradby staví a že už jsou vysoké, neměli důvod, proč by jim nevěřili.

/2/ Když se to dozví Themistokles, vyzve je, aby nedali na